

Iz knjige sirot.

Josip Vandot.

IV.

Več dni je že preteklo, preden je prišel Andrejec skupaj z Nežico. V nedeljo popoldne je bilo, ko je prišla sestra obiskat Andrejca. Lepo, novo obleko je imela, in lasje so ji bili počesani lepo po gosposko. Prismehljala se je Nežica, a Andrejec-trmoglavcec je sedel za hišo na debelem hlodu. Zamišljen je bil in ni zapazil takoj sestrice.

„Oj, Andrejec, kaj pa ti počenjaš?“ ga je nagovorila Nežica. A Andrejec-trmoglavcec je bil jezen na njo, ker se mu ni pokazala toliko časa. Molčal je in je ni pogledal.

„Kaj pa sem ti storila. Andrejec, da si zdaj jezen name?“ ga je izpraševala sestra. A ko tudi zdaj ni izpregovoril Andrejec, je nadaljevala: „Glej, Andrejec, tu v papirju imam kos kolača . . . Dali so mi ga gospa, veš, zato so mi ga dali, da ga ponesem tebi. Glej, Andrejec . . .“

Zdaj šele je dvignil Andrejec-trmoglavcec glavo. Pogledal je kos kolača, ki mu ga je ponujala sestra, in obraz se mu je razjasnil. Oj, lepi in sladki kolač! . . .

Kar segel je Andrejec po njem in ugriznil globoko vanj. Potem pa je jel gledati sestrico. Jej, še lepši je napravljena kakor sodnikova Marta in še lepši so ji počesani lasje! Kar gledal jo je Andrejec, in vsa njegova jeza je minila.

„Najprvo mi povej, zakaj si zapustila teto in si šla k mestni gospe,“ je pričel Andrejec-trmoglavcec. Pojedel je že sladki kolač in si obliznil ustnice.

„Zato sem šla, ker imam rada dobro gospo, in gospa imajo mene radi,“ je odgovorila Nežica. „Oh, ko bi ti vedel, Andrejec, kako lepo je tam! Kar usta bi odprl in bi gledal . . .“

„Pa te pridem obiskat, če me ne bodo gospa zapodili. Klobuk bom snel z glave, lepo po prstih bom hodil in se bom čudil. Ti, Nežica, pa mi boš pokazala vse. Kaj ne, da boš?“

„Bom. Tisto lepo knjigo ti bom pokazala. Veš, naslikani so tam ptiči in vse živali. Tudi mesta so naslikana tam — velike, velike in krasne hiše. Saj pravim, kar gledal bi ti in bi se ne naveličal.“

„Oh, to pa moram videti! To mi boš pokazala najprvo . . . Kaj pa delaš ves dan pri gospe? Pri stricu si hodila na polje; gospa pa nimajo polja . . .“

„Ej, Andrejec, dosti je dela, dosti,“ se je nasmejala Nežica. „Dopoldne grem v šolo. Opoldne kosiva z gospo; potem se pa učim. Gospa mi pokažejo potem, kako se dela toinono. Kako se delajo lepe čipke in kako se šiva. Zraven mi pa pripovedujejo lepe povesti. O mestu mi pripovedujejo in o lepi slovenski zemlji. Potem pa grem z gospo na izprehod. Veš, črez

polje do Brdov in dalje ob Rojici nazaj. Natrgava si rož in jih neseva na pokopališče — na grob mamici, očku in gospodu profesorju.“

Čudil se je Andrejec-trmoglavcec vsemu temu. Ni več zameril sestrici, da je šla od strica in postala gosposka. Ni pozabila nanj. Glej, prišla je lepooblečena k njemu; kos sladkega kolača mu je prinesla, rekoč: Na Andrejec, pa ga pojej! . . . Tudi pozneje ne bo pozabila nanj. Spominjala se bo bratca, ubogega, samotnega pastirčka, ki misli tam na širni senožeti nanjo . . . Dobro se godi Nežici, tako dobro, kot bi se ji nikdar ne godilo pri stričevih. Lepo bo živela kraj mestne gospe, in žalosti ne bo nikdar k njej. Samo veselje se ji bo smejalo kroginkrog, kakor se smeje spomladí na nebu gorko solnce cvetočim senožetim v dolini.

Mislil je tako Andrejec in gledal s spoštovanjem na sestrico, ki je stala pred njim. Ponosen je bil nanjo in lahko bi jo pokazal vsemu svetu . . . Glejte, to je moja sestra, sestra Črnetovega pastirja! Ali ni gosposka? Ali nima lepega krilca in niso čipke na njem stokrat svetlejše kakor pa pri sodnikovi Marti? — Radi jo imajo mestna gospa in jo imenujejo „hčerka“. Kdo je na vasi, ki se mu godi tako dobro, kot se godi Nežici, moji sestrici, sestrici Črnetovega pastirčka? Nihče . . .

In srečen je bil tudi Andrejec, oj, srečen tako! Samo povedati ni hotel nobenemu tega, ker Andrejec je bil trmoglavcec. Kdo pa je tudi izmed vseh pastirjev vriskal in prepeval tam na paši tako veselo, kakor je vriskal in prepeval Andrejec po tisti nedelji? Raj in vse na svetu so mu bile širne senožeti tam pod planinami. Znal je za vse in skoro preštete je imel črne mravlje, ki so se izprehajale po senožeti. Bog ve, kako bi gledal Andrejec, če bi moral pustiti te pisane pašnike in visoke planine? Ej, skril bi se v najtemnejši kot in bi jokal na glas — ta Andrejec trmoglavcec!

Še dolgo sta se pomenkovala bratec in sestra tisto popoldne za Črnetovo hišo. Hitro je potekal čas, in ločiti sta se morala.

„Gospa me že gotovo čakajo,“ je menila Nežica. „Moram domov.“

Potisnil je Andrejec klobuček nazaj in vstal, da spremi sestrico do doma. Ponosno je korakal poleg nje in se je oziral na vse strani, če ga kdo opazuje. Tovariša — pastirja sta srečala tam sredi vasi. Pogledal je tovariš Andrejca, a Andrejec se ni ozrl nanj. Ej, kdo ima na vasi tako sestrico, kot jo ima Andrejec? Lahko je ponosen nanjo, ta Andrejec, četudi je samo Črnetov pastirček.

Do pokopališča je spremil Andrejec sestrico. Potem pa se je vrnil naglo domov. Treba je sleči nedeljsko obleko in gnati živino napajat k šumeči Pišenci. Veselo in glasno je pokal Andrejec z bičem in priganjal svoje drage znanke — krave.

„Hej, cika, he, maroga! Kam siliš z rogovi?“

Vpil je Andrejec nekaj časa. Potem pa je jel žvižgati in pokati z bičem, da se je razlegalo daleč po vasi. Vesel je bil, kakor že dolgo ne; vesel zato, ker je bila tudi sestra vesela. Oj, Nežica, ta Nežica! V nekaj dneh je postala popolnoma gosposka, in sodnikova Marta se naj zdaj skrije pred njo! Saj pravim, ta Nežica! . . .

In Andrejec je pokal še glasneje z bičem in žvižgal še glasneje in lepše. Vesel je bil; pa bi pastirček ne žvižgal glasno, če je vesel! —

Vsa vas je govorila o sreči, ki je doletela Kovačevo Nežico. Zavidali so jo vsi, zlasti šolarji in šolarice, tovariši in tovarišice male Nežice. Videli so vsi, kako se je kar naenkrat izpremenilo borno dekletce v gosposkega otroka. Njeno krilce je bilo poprej vse zakrpano, a zdaj je nosila lepo in gosposko obleko. Celo bel klobuček je imela, kadar je šla z gospo na izprehod. Gledali so jo tovariši, a še bolj so jo gledale tovarišice. Zavidali so jo vsi. Ej, dobro se ji godi, pa se ji ne bo treba truditi nikoli, kakor se morajo oni. Bogata je ta gospa, da sama ne ve, kako. In tistega bogastva bo deležna skorogotovo tudi Nežica. Saj drugače biti ne more...

Nagajali so ji pa součenci in tudi součenke, kjerkoli so mogli. A Nežica se jim je samo smehljala in jim ni zamerila. Le Gromov Mihec jo je enkrat razžalil tako, da so ji stopile solze v oči.

Srečal jo je Mihec tisti dan v družbi treh tovarišev. Tam na cesti je bilo, kraj cerkve. Šla je iz prodajalne, kamor je šla kupit za gospo belega kruha. Mihec se ji je pa odkril in se ji poklonil globoko.

„Dober dan, gospodična Kovačeva,“ je rekel Mihec in tovariši so se smejali. Nežica je zardela, pa ni vedela, kam bi pogledala.

„Dober dan, gospodična Kovačeva,“ je ponovil Mihec in nadaljeval: „Oj, kako so lepi, prevzetnica mestna! Klobuček imajo na glavi, pa so ležali pri Kovaču na trdi slamici. Saj pravim — he-he he...“

In smejal se je Mihec s tovariši in pokazal z obema rokama dolge „osle“. Nežica pa je bežala in skoro jokala je. Tako hudo ji je bilo v srcu, ker so jo zasmehovali tovariši — poredneži. A ni povedala tega nikomur, tudi gospe ne.

Od tistega dne pa ni imela Nežica več miru pred Mihcem. Kjerkoli jo je srečal, jo je dražil in zasmehoval. Neznosno je bilo Nežici to, in povedala je bratcu Andrejcu prihodnjo nedeljo vse.

Spet mu je prinesla kos kolača in Andrejec se je razveselil tam za hišo. Sedla sta na debeli hlod, in Nežica je pričela pripovedovati:

„Veš, Andrejec, da pojdem v mesto? V veliko šolo pojdem in se bom učila veliko, veliko. Učena bom kakor gospodična učiteljica... Gospa so rekli tako. Jeseni pa odidem.“

Gledal jo je Andrejec z velikimi očmi, a ni bil žalosten. Še celo razveselil se je. Saj bo učena sestra in še bolj bo lahko ponosen potem nanjo. Gledali jo bodo ljudje z velikim spoštovanjem in bodo govorili: „Učeno sestro ima Andrejec, Črnetov pastir, in bogato, da joj! Pač dobro mu...“ Vse to je mislil Andrejec in se je veselil.

„Prav je, da greš v mesto,“ je rekel Andrejec. „Veliko se boš naučila, in prijetno ti bo življenje potem... Samo, če boš name pozabila, Nežica...“

„Oj, ne bom!“ je trdila sestra. „Pisala ti bom, kako lepo je v mestu, da boš vedel tudi ti in boš vesel, Andrejec.“

In zadovoljen je bil Andrejec.

„Kaj pa, če ti bo dolgčas po domačem kraju?“ je vprašal.

„Ne bo mi, ne! Učila se bom, pa bo minul čas. O počitnicah pa pridem tako domov. Pogovorila se bova potem veliko, saj bom vedela povedati zadosti. Ti mi boš pa pripovedoval novice.“

In govorila sta in sanjala o lepi bodočnosti. Spet jima je minul prehitro čas. Spremil je Andrejec sestrico črez vas. Takrat mu je pa povedala Nežica o Gromovem Mihcu. Nasmejal se je Andrejec zadovoljno: kajti imel je Mihca že dolgo na piki. Kdo je razdril veliko mravljišče tam na senožeti, če ne Gromov Mihec? Uboge mravlje so begale kroginkrog in so se trudile dannadan, da si postavijo novo domovanje. Gledal jih je Andrejec, in smilile so se mu. Mihec pa se je morebiti smejal za grmom. — Glej, že več let je gnezdila penica v košatem grmu na senožeti. Znal je Andrejec za gnezdo in ga je čuval že dolga leta. Največje veselje mu je bilo, ko je opazoval, kako je izpeljavala starka svoje mladiče. Letos spomladi pa je izginilo kar naenkrat gnezdo, a v gnezdu so bila že drobna jajčeca. Od jeze je jokal takrat Andrejec in od žalosti. Nihče drugi ni storil tega nego Mihec, ki je pasel tiste dni v sosednem lesu... Čakaj, Mihec, še pride čas, in takrat bo račun velik!

Ko mu je torej zdaj pripovedovala Nežica o Mihcu, je spoznal Andrejec, da je prišel čas, da obračuna z Mihcem. Potolažil je sestrico in ji obljubil, da ji bo dal odzdaj Mihec mir. Bo že on govoril z njim.

„Dobro bom govoril z njim, oj, dobro,“ se je posmejal Andrejec, ko se je vračal proti domu.

Pasel je Andrejec drugi dan krave v senožeti ob šumeči Pišenci. Ležal je v travi pod visoko skalo, roke pod glavo. Gledal je v jasno nebo, ki se je razprostiralo tako visoko nad njim. Tudi na bele gore je gledal, ki so se dvigale kroginkrog v jasno nebo. Vse je bilo tiho in mirno; le zvončkljanje kravjih zvoncev je motilo tišino. Velik ptič je vzfrfotal včasih gori v grmovju in tuintam je bilo slišati votlo bobnenje — utrgal se je kamen nekje na sosedni gori pod ного plašne divje koze in se kotalil po strmem pobočju.

Mirno je ležal Andrejec v travi. Toda naenkrat je dvignil glavo in prisluškoval. Zazdelo se mu je, da je slišal tuje zvončkljanje sem iz hoste. Pozorno je poslušal — in glej, ni se motil. Pasla se je živina za plotom v lesu, in nihče drugi ni mogel biti pastir kakor Gromov Mihec.

Razveselil se je Andrejec, da je kar poskočil s tal. Zdaj je prišla ura obračuna — oj, Mihec, pripravi se! Že dolgo te ima Andrejec na piki; pripravi se! Danes mu pač ne uideš.

Obe dlani je nastavil Andrejec k ustom in zaklical v hosto: „Ho, Mihec, ho!“

„Ho — ho!“ se je zaslišal glas iz hoste. In Andrejec je spoznal, da je Mihec tam gori. Slišal je njegov glas in bo prišel bliže. In res — kmalu se je pokazal na parobku Mihec. Obstal je tam in gledal dol na senožet.

„Mihec, oj, Mihec, pridi dol k meni!“ mu je zaklical Andrejec. Obotavljal se je Mihec nekaj časa; potem pa se je spustil v tek po bregu. Kmalu je stal pred Andrejcem. Bil je nekoliko manjši in slabejši nego Andrejec.

Temno ga je pogledal Andrejec.

„Ti, Mihec,“ ga je nagovoril Andrejec, „ti veš, da sem večji in močnejši nego ti. Ali ni res?“

„Večji in močnejši si seveda,“ je odgovoril Mihec in se je začudil. Kaj pomeni pač to, in kaj hoče Andrejec od njega?

„Dobro, da veš,“ je nadaljeval Andrejec. „Zato ti pa rečem, da se takoj vlezi na tla. Potem pa hočem še dalje govoriti s tabo ... Ali se boš vlegel takoj!“

Bojazljivec je bil Gromov Mihec. Samo z jezikom je rad junačil in se hvalil. A v dejanju je bil velik bojazljivec. Zato se je res vlegel na tla, dasi se je dolgo obotavljal. Bal se je namreč Andrejčevih pesti.

Andrejec je pa stopil k njegovim nogam. Kakor strog sodnik je pričel govoriti: „Ali veš, Mihec, da si zloben človek? Če ne veš, ti pa povem jaz, da si hudoben. Kdo je razbrskal mojim črnim mravljam mravljišče, da begajo zdaj obupane okrog? Ti. — Kdo je ukradel siroti penici gnezdo in drobna jajčeca? Nihče drugi kot ti. — Kdo draži in zasmehuje našo Nežico na cesti? Ti, Gromov Mihec ... Priznaj takoj vse, drugače se ti bo slabo godilo!“

„Oj, Andrejec, pusti me!“ je zatarnal Mihec in sklenil proseče svoje roke. „Saj pripoznam vse ... Jaz sem razbrskal mravljišče, jaz sem vrgel gnezdo z jajčeci v vodo ... oj, jaz sem nagajal vaši Nežici. Pusti me, Andrejec, pa nikoli ne bom več storil kaj takega ...“

„Poklekni zdaj, ti Gromov Mihec, in obljubi mi, da ne boš več dražil Nežice.“

Pa je res pokleknil bojazljivi Mihec in z jokavim glasom je obljuboval; „Nikoli več, Andrejec Kovačev, nikoli več ...“

„Dobro“, je dejal Andrejec zadovoljen. „A plačilo moraš dobiti. Glej, to za podrto mravljišče ... to za gnezdo uboge penice ... a to za zasramovanje naše Nežice ...“

In dobil je Gromov Mihec tri zaušnice. Zatulil je milo in zakril z obema rokama lice. Glavo je pa sklonil še niže in je pričakoval novih udarcev. A Andrejcu se je zdelo kazni zadosti.

„Vstani in poberi se, odkoder si prišel!“ mu je zaukazal. „Pa dobro si zapomni!“ Mihec je poskočil s tal in urno kakor srna je hitel po strmem bregu proti lesu. Kmalu je izginil za grmovjem. Morda je legel na trato in si zakril obraz v travo, ker ga je bilo sram, oj, tako sram! Pretepel ga je Andrejec in se bo hvalil zdaj na vasi. Smejali se mu bodo tovariši in kazali s prstom za njim: „Glejte ga Mihca — tepen je bil, strašno tepen od Andrejca! Pa se hvali, da je junak. Ta Mihec, ta bojazljivi Mihec!“ ...

Andrejec pa se je vlegel spet v mehko travo pod visoko skalo. Lepo se je pasla živina, in Andrejec je bil ves zadovoljen. Obračunal je z Mihcem, Nežica pa bo imela zdaj mir. Nihče se ji ne bo upal reči žalbesede, ker se bodo bali Andrejca. Pretepel je Mihca, pa bi morebiti še koga ... A Andrejčeve pesti so trde. Bolje je, da smo daleč od njih in jih ne čutimo ...

(Dalje prih.)

